

KHATYN

Fra Minsk busset vi til byen Novopolotsk. Men først stoppet vi ved Khatyn, en minnearena fra «Den store fedrelandskrigen» som sovjeterne kalte andre verdenskrig. Hviterussland ble katastrofalt rammet av krigen. I første fase ble tyskerne hilst som frigjørere fra Stalin og sovjetdiktaturet. Men Hitler var bunnfalsk og hadde for lengst bestemt seg for å «rydde vekk» 75% av den hviterussiske befolkningen, samt alle jødene selvfølgelig. De resterende 25% hadde tyskerne bruk for som slaver i sitt nye Lebensraum.

Først kriget tyskerne seg gjennom landet på veg til Moskva. De møtte sterk motstand, men Luftwaffe var sterkest. Bombene regnet over byene og folk og land ble gruffullt rasert, med store sivile tap. Senere kom tyskerne kjeppjaget i retur, hvor de herjet seg gjennom landet i motsatt retning med Den Røde Arme i hælene. I mellomtiden hadde de «rensket ut» store deler av sivilbefolkningen. Som om ikke det var nok, nå tok Stalin hevn for hviterussernes lefling med Hitler i starten, og han drepte og deporterte hundretusener av dem til Sibir.

Men tilbake til Khatyn. Dette var en landsby hvor nazistene, faktisk i hovedsak ukrainske nasjonalister i tysk tjeneste, stuet de 149 innbyggerne inn på en låve og tente på. Alle unntatt to ble levende brent til døde, deriblant 75 barn. Hele landsbyen på 26 boplasser ble deretter nedbrent. På dette landsbyområdet var det nå et gripende minnesmerke med hundrevis av monumenter, navneplater, skulpturer og steinkunst. For hvert hus var en naken skorstein reist. I toppen på hver pipe hang en klokke som kimte hvert halvminutt hele døgnet. Ved foten var det en navneplate som viste hvem som hadde bodd der. Ofte bestod listen av flest barnenavn.

Å gå rundt på dette området var en sterk opplevelse. Friske blomster var lagt ned over alt. Over oss hang mørke skyer. De passet til stemningen. Tragedien fikk et kraftfullt uttrykk

gjennom det du sanset og så. Når du så fikk høre at dette var **en** av ufattelige **5295** lignende landsbyer som med sine inntil 1500 beboere ble brent på samme måte, var det nesten ikke til å begripe. For en vanvittig brutalitet. Hevn for samarbeid med partisaner var gjerne påskuddet for ugjerningene. At Hviterussland ble så hardt rammet, hadde jeg ingenlunde fått med meg, jeg nå stod her blant «sannhetsvitnene», representert ved bl a 433 steinstøtter med navnet på de landsbyene som **aldri** mer ble gjenreist. De forble døde for alltid.

Guiden vår, Aleksei, samlet oss for å fortelle om tragedien i Khatyn. Han hadde som de fleste i Hviterussland familie som ble rammet. Omtrent en tredjedel av befolkningen ble drept. Aleksei kom ikke så langt i sin fortelling. Med ett ble det for sterkt for ham. Han snudde seg brått og løp bort fra oss. Det er den sterkeste guidingen jeg noen sinne har opplevd. Aldri har en guide tidligere klart å formidle et historisk budskap så sterkt, så troverdig og så overbevisende om Aleksei gjorde der på gressbakken i Khatyn. Og det var så visst ikke iscenesatt.

Det falt ikke ett ord i gruppen på flere minutter, men derimot flere tårer tror jeg. Alekseis kjæreste tok over litt etter hvert, inntil han igjen var tilbake, preget og alvorfull. I løpet av de minuttene han var borte, fikk han fortalt oss uendelig mye om Hviterusslands tragedie under krigen. Det var en stille forsamling som kjørte videre den dagen.

(Så vil jeg ta med en liten «korreksjon» utenfor rammen: Mens vi andre stod beveget og sterkt grepet av Alekseis` reaksjon, var det to «herrer» i gruppen som nokså høyløyt diskuterte bommen de hadde hatt i o-løypa dagen i forveien. Vi mennesker er så forskjellige. Men noen ganger kan forskjellene være helt uforståelige).

Vi fortsatte til Novopolotsk, - nybyen ved siden av gamle Polotsk. Ikke særlig mye å si verken om dagens eller gårdagens by. «*Novopolotsk is not very big in the tourism business*» står det i Wikipedia. Så sant så sant. Hvorfor var vi der? Et såkalt “godt spørsmål”. Tror det hadde med at guiden vår var derfra og at de hadde et ok o-terreng i nærheten. Det oppveier jo for det meste av manglende severdigheter i visse befolkningsgrupper.

Kanskje bør jeg nevne at vi besøkte et nonnekloster i Polotsk, - ikke pga nonnene, snarere tvert imot vil jeg si, når vi tok dem til nærmere ettersyn. Det de fleste husker fra klosterbesøket var den påtvungne kleskoden til de besøkende.

Disse gamle nonnene så det åpenbart som en livsoppgave å beskytte Vårherre og hans nærmeste stab mot nakne knær av begge kjønn og mot kvinnehår, - hadde det enda vært kvinnelår, men her altså kvinnehår, og da snakker vi ikke om det krusete.

Herrer i lårkort ble pålagt å trekke på seg noen vide og ankelside bukser av eplenikkerstypen, mens damene gjemte bort håret sitt mer og mindre vellykket i alt fra brukte lommetørklær, via plastposer til gammelkjerringskaut. Nedentil måtte damene tulle seg inn i langt gardinstoff eller hva det var. I alle fall resulterte denne utstaffasjen i at gruppen minnet om karnevalet i Rio, - men med motsatt fortegn, - uestetisk, lurvete og kjønnsløst. Mistenker at Vårherre heller ikke likte det han så, og at han hadde foretrukket Rio-utgaven.

Hva så med klosteret og klosterkirken? Sorry, dem husker jeg ikke stort av, men de var sikkert fine som klostre og kirker i denne del av verden pleier å være. Har heldigvis et par bilder, - av Åse-Rita og Tor villig poserende ved klosterets port i innleide, pliktige kostymer.

Så må jeg nevne en kuriositet fra Polotsk. Byen gjør krav på å ligge i Europas tyngdepunkt. Det er markert med en navle i form av et «globusskjellett» på en åpen plass i byen. Vi har vel alle en tendens til å sette oss selv i sentrum. Men at Polotsk av alle

Enda en kuriositet forresten, denne gang fra Novopolotsk. Nybyen kan da ikke være dårligere enn den gamle. Da vi forlot hotellet måtte Jens Kristian skrive under på en detaljert liste over alt vi hadde spist under oppholdet, spesifisert på 43 enkeltingredienser. Stikk den! (*Skriften var forresten kyrillisk, så gudene må vite hva Jens Kristian egentlig skrev under på*).

Når sant skal sies, så var det vel ikke høydepunktet i Hviterussland, men vi besøkte også, av alle steder, en laftebedrift «Norwegian Houses», som var innlosjert i en gammel falleferdig hangarliggende hall. Far til Aleksei, guiden vår, solgte laftede hytter bl a til Norge. Han bygde dem i Hviterussland, sendte dem med trailer til Norge, satte dem opp som råbygg og fikk 15 000 euro per stk. Hyttene var fine de, og nå skulle det bygges en tømmerkirke i Sverige. Har ikke svenskene tømmer nok selv, og hva skal svenskene med en kirke? Er det ikke moskeer de har et skrikende behov for?

Til slutt litt om guiden vår Aleksei og foreldrene hans. De var med oss hele tiden og var nærmest et slags vertskap for oss. Han var ikke profesjonell guide, men skjøttet sin oppgave utmerket for det, på sitt overbevisende svorsk, som han hadde lært seg ved o-løping i Skandinavia. For Aleksei er o-løper, faktisk en meget god sådan. Han ble nr 33 på begge langdistansene i årets VM i Sverige. Bravissimo! Han arrangerte også o-løp for oss. Han løp rundt og ordnet og pratet og la ting til rette for oss, alltid med et glimt i øyet og med smilet på

plass. Alt han ikke visste på sparket, hadde han klart etter korte konsultasjoner med sin mobil. Ellers hadde han fått laget fyldige beskrivelser om Minsk, Polotsk og Khatyn som vi fikk som støttelitteratur. Aleksei sjarmerte oss alle med sin imøtekommende og gutteaktige væremåte.

Til og med sin egen profesjonelle sanger-søster engasjerte han to ganger til å holde konsert for oss, en i Minsk og en i Novopolotsk. Hun både sang vakkert og var vakker.

Men av og til slet han med hjemlandets holdninger og rutiner. Vi skulle overvære en spesiell orgelkonsert han hadde fått avtalt. Da vi kom frem, var dørene stengt og vi ble stående ute. Snart regnet det «tollekniver og gamle kjerringer». Ny tid ble satt til en times tid senere. Samme lekse om igjen, og regnet fortsatte å plaske ned. Men nå reddet folk seg inn i bussene i påvente av neste forsøk kl 1700, og da ble det visst konsert. Men da var jeg og mange andre for lengst på veg tilbake til hotellet.

Vi merket alle at Aleksei tok dette tullballeriet tungt, men fordi Aleksei var den han var for oss, var det ingen som bebreidet ham. Vi «led» heller med ham.

Var turen til Hviterussland verdt det? Tja (?). Landet som sådan var «ingenting å se». Vi er forferdelig bortskjemte i så måte, vi som kommer fra Norge. For min egen del vil jeg oppsummere i tre ord: **Minsk, Khatynminnesmerket og Aleksei.**

- **Minsk** var overraskende og overbevisende. En flott by.
- **Khatyn** lærte meg mye om alt jeg ikke visste om krigens redsler i det hardt rammede landet. (*Men skal verden aldri lære? Dagens selvmordsbombere er om mulig enda verre*).
- **Aleksei** stod som eksponent for et gjestfritt folk som for meg på mange måter kom ut av den gamle sovjet-tåka. Hviterussland er jo et land og et folk med egen identitet! (*Bare så synd at de må slite med en diktator, med meningssensur og med brudd på menneskelige rettigheter*).

Ved nærmere ettertanke tror jeg at jeg endrer tja til et ja.